

אשיוחה בקיץ

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

פרשת
בהר

אשיחה בחקיד

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיד (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

פרשת
בהר

תוכן הענינים

- ג..... לדאג דאגת המחר - קטנות אמונה
- ד..... הפרנסה על כל גורמיה - מינד ה' לבדו
- ה..... "אנאנת המון"
- ו..... "וכי סבור הנך שאתה הוא הנותן?"
- ו..... איזהו עשיר אמת...?
- ז..... "שתתן מדת בטחון בלבה של אשתי..."
- ז..... רפואה בארבעה ימים
- ז..... מדת הבטחון - בראי ההלכה
- ח..... מי שיתן לך ילדים - הוא גם ידאג לפרנסתם
- ט..... הנחר האלקי - גדול דיו
- י..... דאגות מותרות
- י..... הבה ננהג אנו כפקחים...
- י..... "הנותן לך פח לעשות חיל"
- יב..... "ותעשה אדם כדמי הים"
- יב..... כבר בשעת בריאת העולם - ראה הבורא צרתך...
- יג..... רבנו של עולם! וזשא רעב...
- יג..... השתדלות עבודה שקואת...
- יד..... לחתן ילדים על סמך מדת הבטחון
- יד..... הנרכה והשפע - תלויים בגדל מדרגת הבטחון
- טו..... "בשיאטרכו - יהיה!"
- טז..... מן השמים 'דולנא בנביל'...
- טז..... 'תשועת ה' כהרף עין'
- יז..... "השליך על ה' יקבך..."
- יז..... לומדי תורה - זכאים להנהגה מיחדת
- יח..... ה'עלוי' שאינו דואג
- יח..... ככל שההוצאות רבות - יש למעט בהשתדלות
- יט..... הנח את החרד השלישי לעולם הבא!
- יט..... ל"ג בעמר - כיום הכפורים
- כ..... לדתו הפלאית של רשב"י
- כא..... ההטמונות במערה - המתת פל פחות הגשמיית
- כב..... גלגול אחיה השילני

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת זכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שיחה לפרשת בהר

חזוק נפלא במדת הבטחון

ובמעלת התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א,
מגלה רזי 'הזהר הקדוש' לרגל יום הלולתו - ל"ג בעמר

ובדרשות 'בית ישי' (סי' ח') לגאון רבי שלמה פיישר שליט"א, צינן לדברי ה'חיתם סופר' משם המדרש, שמאותו יום בו תם המזון אשר הוציאו ישראל ממצרים - הוא יום ט"ו איר (פמבאר בתורה שמות טז, א) הלכו ישראל עוד ג' ימים בלא לחם, ורק לאחר מכן החלה ירידת המן, נמצא יום י"ח איר - ל"ג בעמר הוא יום ירידת המן - סמל הבטחון בישועת ה' בענין פרנסה*.

לדאג דאגת המחר - קטנות אמונה

בפרשתנו פרשת בהר, בפאר מצוה התורה על מצות השמטה, מעורר הכתוב חשש אשר יכול לנקר בלבם של ישראל נכח קיום צווי זה (ויקרא כה, כ-כא): "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעת הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו: וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים".

שואלים המפרשים: כלום אם לא נשאל 'מה נאכל', לא נזכה ל'וצויתי את ברכתי'? ומדוע תלה את הברכה בשאלת 'מה נאכל'.

בסיעמא דשמאי, נמצאים אנו אור לי"ז איר תשע"ה, יום קדם ההלולא הקדושה של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זכותו יגן עלינו. נשתדל בשיחה זו להתבונן במעלת מדת הבטחון, הבאה לידי בטוי בפרשתנו - בענין מצות השמטה. שכל פלה מבטאת אמונה ובטחון בבורא עולם, הן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כנים.

בפרט נאים הדברים, בהיותם נלמדים סמוך ונראה להלולת רשב"י הקדוש, אשר היה עמוד הימיני במדת האמונה והבטחון, והורה למעשה כי ראוי לו לאדם שלא לעסק במלאכה כלל, ומבטח הוא שמלאכתו נעשית על ידי אחרים, כדבריו בגמרא (ברכות לה, ב): "רבי שמעון בן יוחאי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזרע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישאל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר 'ועמדו זרים ורעו צאנכם'".

א. עוד הביא משם פגנות האר"י כי בל"ג בעמר מתגלה שם אכדט"מ (שהוא שם אלהים בהתחלפות האותיות באותיות הקודמות להן בסדר הא"ב, אות א' של שם אלהים אינה מתחלפת כי אין אות קודמת לה בא"ב, ואותיות לה"י שבשם מתחלפות באותיות כד"ט, ואלו אות מ' הסופית של שם אלהים מתחלפת באות מ' פתוחה, הרי אכדט"מ) וכתב שם עוד כי ג' האותיות הפנימיות הינו אותיות כד"ט - הם בגימטריא ל"ג והוא סוד ל"ג בעמר, וכתב עוד כי השם אכדט"מ בכללותו עולה בגימטריא ע"ד והוא שם הבטחון כמו שכתוב 'בטחו בה' עדי עד". מכאן אתה למד שיש קשר פנימי עמוק בין ל"ג בעמר למדת הבטחון, עין שם.

ועוד שם, צינן לדברי הטור (סי' תכח) בענין קביעת המועדות: "לעולם ביום שהיה פורים יהיה ל"ג לעמר וסי' פל"ג ח"י פרוש פורים ל"ג ח"י באיר... סימן לקביעות המועדים א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"ץ ו"פ פרוש ביום א' של פסח יהיה לעולם ט' באב... ביום ו' [של פסח] - פורים שעבר. הרי לך של"ג בעמר תמיד יחול ביום בו חל ו' של פסח. וביחס לו של פסח, יום קדם קריעת ים סוף, נאמר בתורה (שמות יד, י-יד): "ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'... ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' אשר נעשה לכם היום... ה' ילחם לכם ואתם תחרשו". נמצא יום ל"ג בעמר - מסגל ביותר למדת הבטחון.

הישועה, רק אמונה תמימה ופשוטה בה, היא הדבר שנכון להרגיש.

ואמרו על כך דרך צחות: נאמר בתהלים: "אשרי העם שככה לו" - עם ישראל יודע ומכיר בכל דבר ש'ככה' גזרה חכמתו ותברך. לעצמת זאת "למה" - יאמרו הגוים - "רק הגוים אכולי ספקות הם, ואינם מפירים בה' ובדרכי ישועתו."

ואף יהודי המרבה בשאלות 'למה?' אינו זוכה לישועה מפלאה ונסית של 'כאשר ישא האמן את ה'ינק', וכן נרמז בפסוק (ישעיהו מ, כז): "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה'..." "כאשר 'למה' - תאמר יעקב ותדבר ישראל, אזי תסתר דרכי מה', ולא תהיה מנהג בהנהגה על-טבעית.

ואכן בקריעת ים סוף - נוכחים אנו לדעת שהשאלה 'מאין יבא עזרי?' אינה במקומה כאשר מדבר ביכלתו ותברך, שהלא לבסוף הישועה הגיעה מהמקום הכי לא צפוי, היס נבקע לשנים... ודאי אף אחד מישראל לא העלה על דעתו שפך יהיה. ללמדך שיש לקיים מאמר ה': "מה תצעק אלי? דבר אל בני ישראל ויסעו", דהינו שגם אם אדם מאמין שה' יושע אותו, אין לו לעסק בשאלה 'כיצד תבוא הישועה?', אלא להמשיך קדימה מתוך דבקות במטרה, ולהשאיר את כל הדאגות כלן לה' ותברך.

הפרנסה על כל גורמיה - מיד ה' לבדו
ובפרט בענין הפרנסה, האדם אכול ספקות מאין תבוא פרנסתו? מה יאכל למחר? אכן

מבאר הספורנו: אדרבה, אם לא ישאלו ישראל 'מה נאכל? אזי יתקיים בהם 'ואכלתם לשבע' - שיהיו הפרות רבי המזון, כענין שהיה בעמר, שהיה מספיק לגדול כמו לקטן כאמרם ז"ל 'אוכל קמצא ומתברך במעיו' (תו"כ חקתי כו, ה) ונספיקו פרות הששית גם לשביעית. אולם מעתה שספק זה אצלם, ולא יבטחו שיהיה המעט מספיק באיכותו - 'ועשת את התבואה לשלש השנים', באפן שתשבע עין מראות, ויראו שספיק גם פן בכמות.

למדנו מדברי הספורנו, שאם האדם סמוך ובטוח על ה' ותברך, אינו דואג דאגת המחר, ולא מעורר שאלות 'מה נאכל? אזי זוכה לברכה משלמת ואיכותית, שתבא אליו באפן שלא ירגיש בה פלל, בבחינת 'אוכל קמצא ומתברך במעיו'. אולם אם האדם מעורר שאלות, וקטנות אמונה יש בו - אינו ראוי לברכה שפזו, אלא רק לברכה הנפרת לעין.

נקדה זו, שאין לאדם לשאל שאלות כיצד תבוא לו הישועה, למד עם ישראל על בשרו בצאתו ממצרים, כאשר חנה על ים סוף, והנה מצרים ורדפים אחריהם. המצב היה בלתי אפשי; לפניהם - היס השוצף בהמון גליו, מאחוריהם - קול שפעת הקלגסים, ושקשוק אופני מרכבות המצרים. לבם של ישראל היה מלא דאגה, איך ננצל מהמצב? מאיזה פתח נחלץ מן המצר? או אז, מלמד אותם משה רבנו למוד לדורות, אכן יסוד בהנהגת העם היהודי (שמות פרק יד, יד): "ה' ילחם לכם ואתם תחרשו" - אין לכם לשאל שאלות כיצד תבוא

ב. ובמדרש (בר"ר פס"ח) דרשו את הפסוק "אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי", על יעקב אבינו, מה היו מחשבותיו בברחו מפני עשו לחרו: "רבי שמואל בר נחמן פתח (תהלים קכא) 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי' אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה, מה פתיב ביה? וינח העבד עשרה גמלים וגו', ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד... חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי! חס ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי! (חזר ואמר: וכי אתיאש ואאבד את תקותי מבוראי? חס ושלום! אין אני מאבד תקותי מבוראי) אלא עזרי מעם ה'.

וצריך באור מעקרא מאי קסבר יעקב ולבסוף מאי קסבר, וכי בתחלה לא האמין יעקב חלילה בישועת ה', ורק לבסוף חזר בו? ועני אהל יעקב למגיד מדובנא (ריש פ' וצא) מה שבאר בזה, אולם לדברינו יבאר, שגם בתחלה האמין יעקב בישועת ה', אלא שהיה תמה 'מאין יבא עזרי' - באיזו דרך תבוא לו הישועה מאת ה', הלא מחסר-כל הוא, ואין שום דרך הגיונית שמישהו יסכים לקחתו לחתו... ואז הבין שגם שאלה זו לא במקומה, ויש לו לסמוך על הבורא שימצא כבר דרך להושיעו, וכאמור.

וכל טובתו. והנה כל אדם יש לו איזה סבה שממנה נמשכה לו פרנסתו וטובתו, ומהות הסבה הזאת קרויה מבטח.

והנה מי שלא הגיע לבטחון אמתי, מאמין שמה' בא לו כל חילו, אולם עיניו צופיות למבטח פלשהו, לסבה שבגינה יגיע אליו אותו שפע, כגון החיט המצפה ללקוח שיתפר אצלו חליפה, או הסנדלר המצפה ללקוח שיקנה ממנו נעלים, ובהעדר הסבה אזי יעדר הפרנסה והטובה. על כן בא הנביא ואומר: "ברוך הגבר אשר יבטח בה" ולא זו בלבד, אלא "והנה ה' מבטחו", אין מאמין חלילה כי תיב להתקיים אותו אמצעי בין המבטיח לבוטח, כי הכל תלוי בה' תברך לבד, ואף הסבה שבגינה יגיע אותו שפע - מכבשי דרחמנא היא.

"צנצנת המון"

והנה האדם רגיל לראות את עצמו זורע וחורש, וכך מתפרנס. הוא עלול לחשב שהכל מתנהל באפן טבעי לחלוטין, ולכן כאשר אותו סבות טבעיות אינן מאירות לו פנים, מוכרסת לבדו דאגת יום המחר. אולם אם תבונן - יוכח לדעת שכל מה שקבל עד עתה מסבות טבעיות לכאורה - באמת הוא גם העטוף בטבע, ואותה נסיות - אין מעצור בעדה, גם אם בטלה הסבה הנראית לעין.

וכך פרש הרב הקדוש רבי מנחם מטשורנוביל (מאור עינים פרשת בשלח) דברי רש"י (שמות טז, לב): "בימי ירמיהו, כשהיה ירמיהו מוכיחם, למה אין אתם עוסקים בתורה? והם אומרים: נניח מלאכתנו ונעסק בתורה, מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת המון ואמר להם (ירמיהו ב, לא): הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו". ולכאורה קשה, וכי בימינו יורד מן השמים? ומה בא ירמיהו ללמד את העם מנסי דור המדבר? אלא בקש ירמיהו להורותם, כי בכל יום יורד מן ליהודי, אלא שהוא עטוף

בירידת המון במדבר נאמר (שמות טז, ד): "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", כל שעליכם לדעת הוא שהלחם מגיע מן השמים, והרבה דרכים לו למקום, גם לא באפנים שאתם מצפים להם. וזהו שנאמר לגבי ירידת המון (שם פס' טו): "ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא...". המן מבטא משהו לא מבר, בלתי צפוי, ללמד על ענין הפרנסה אף בחיי היומיום, אין לצפות שהפרנסה תגיע מכוון מסים, אלא הכל כפי ראות עיני ה'.

וכן בטא מסר זה החכם מכל אדם באמרו (קהלת ט, א) "לא לחכמים לחם", דהינו שגם אם האדם יתחכם, יתמחה בכל מיני מקצועות, אין בזה תלויה פרנסתו. כי השגת הלחם והפרנסה אינה מבטחת מכת ידיעת חכמה או התמחות במקצוע פלשהו, אלא די באמונה תמימה בבורא הנותן לחם לכל בשר.

המבט הנכון על כל ענין הפרנסה - מפרש במשנה דמסכת קדושין (פב, א): "ויתפלל למי שהעשר והנכסים שלו, שאין אמנות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האמנות ולא עשירות מן האמנות, אלא הכל לפי זכותו. רבי שמעון בן אלעזר אומר: ראית מימך חיה ועוף שיש להם אמנות? והן מתפרנסין שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני - אינו דין שאתפרנס שלא בצער! אלא שהרעותי מעשי, וקפחתי את פרנסתי".

וכאמור, לא רק שהפרנסה מאת ה', אלא שהדרך לקבלתה - גם היא מאת ה'. וכן פרש אור שבעת הימים הבעל שם טוב זיע"א (פתגמין קדישין דף ג, א) את הפסוק (ירמיהו יז, ז): "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו", ואלו דבריו: הנה יש שלש בחינות בענין הבטחון; מבטיח, בוטח ומבטח. הקדוש ברוך הוא - נקרא מבטיח, כי הוא הבטיחנו בכל צרכינו ובכל הטובות. האדם - נקרא בוטח, כי הוא בוטח בה' תברך שיתן לו כל צרכו

החזון איש: "רבי, אין ביכלתי להשיג כלל הוצאות בסדר גדל כזה?"

השיב לו החזון איש: "וכי סבור הנך שאתה הוא הנותן? הרי הנותן הוא הקב"ה ואתה רק שליח לבצע את הדבר. ואם כן, מה אכפת לך שמניתי אותך שליח על ענין הדירה. אף אם אתה דוקא מתעקש ואינך רוצה להיות שליח על ענין הדירה אלא על פחות מכה, אם כן אני מחליף את השליחות". ואז לתדהמת המחפן השני, פנה אליו החזון איש ואמר לו: "עכשו אתה תהיה שליח לענין הדירה, והמחפן הראשון יהיה שליח על ענין החתונה והרהוט..."

המחפן השני שהיה פקח אמר לחזון איש: "אם הרב ממנה אותי שליח על ענין הדירה, מדוע לא יזכה אותי ביותר מזה..." נענה החזון איש ואמר: "באמת אתה צודק, על כן ממנה אני אותך שליח על הכל! ... גם על הדירה וגם על החתונה והרהוט..."

המחפן הראשון ששמע עד עתה בשקט את כל הדו-שיח, הרגיש אי-נעימות ובושה, הוא פנה לחזון איש ואמר: "רבי, על החתונה והרהוט אני כן מסכים להיות שליח". אמר לו החזון איש: "כבר אחרת את המועד, והמחפן השני זכה כבר בשליחות על הכל!"

וכך הוי, המחפן השני הצליח בכל אשר פנה, והשיג את הכסף לכל ההוצאות שלא בדרך הטבע.

איזהו עשיר אמתי...?

ספר הגאון רבי אברהם ארלנגר שליט"א: להגרי"ז סולוביצ'יק זצ"ל היתה לאחר חתונתו נדוניה גדולה, הוא קבל מחותנו בלוק של בנינים בירושלם. אולם בעקבות מקרה מסוים שארע, הפסיד את כל הנדוניה ואת כל הבנינים. באותם ימים עסק הגרי"ז בלמוד ב"שער הבטחון" שבספר "חובת הלבבות". ובאותה שעה התבטא: "העולם חושב, שעשיר הוא זה

בצנצנת, הינו בסכה טבעית המסתירה את הנס, ובאמת אין הפרש בין ימי המדבר לזמננו, הכל אותו גם, אלא ששם הוא בא בדרך גלוי, ובזמננו הוא בדרך נסתר ומלבש במבע.

ובדרך זו באר בספר 'טללי חיים' (סכות) לרבי חיים כהן שליט"א (ה'חלון) את מהות חג הסכות: הנה אם נתבונן נוכח שפסוקי חג סכות מכילים שני ענינים אשר לכאורה אינם קשורים זה לזה: א. חג האסיף ונענוע ארבע מינים - שענינם הודאה על אסיפת התבואה וגדולי הקרקע בתקופה זו של השנה, ב. ישיבת סכה - מטעם 'כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים', וזכר לענני כבוד שלוו את ישראל במדבר. וצריך באור מהו הקשר בין ב' הענינים להדדי?

אלא באה תורה ללמד, שנסי המדבר וטובת הארץ - שרשן אחד, ההבדל היחיד הוא שבמדבר היה זה בדרך גלויה ובביאת הארץ בדרך נסתרת, במדבר זכינו לירידת המן, ובארץ ליצנצנת המן. על כן עתה שאנו יושבים בארצנו, ומודים בנענוע ד' מינים על האסיף והברכה הפאים לכאורה בדרך טבע, מפיל עלינו לזכר כי למעשה אנו מחפים בענני כבוד לא פחות מאשר בימי המדבר, אנו מנהגים בדרך גם, אלא שהכל בא בדרך נסתר, אולם השרש והיסוד חד הוא.

"וכי סבור הנך שאתה הוא הנותן?"

ספר הגאון רבי רפאל דוד אויערבאך זצ"ל: מעשה בשתי משפחות שבאו בקשרי שדוכין. נכנסו שני המחפנים יחדו אל החזון איש לקבל ברכתו ועצתו, כיצד יחלקו ביניהם את נטל ההוצאות של הדירה והחתונה. פנה החזון איש למחפן אחד ואמר לו: "אתה תקבל עליך את הוצאות הדירה!". ומיד פנה למחפן השני ואמר לו: "אתה תקבל עליך הוצאות החתונה והרהיטים לדירה".

לאחר ש"התאושש" המחפן הראשון משמיעת המשימה שהוטלה עליו, שאל את

שיש לו בלוק בנינים... אולם האמת היא שגביר
אמתי הוא מי שיש לו את שער הבטחון בחובת
הלכות...".

וספר תלמיד חכם ממקורבי הרב מבריסק:
פעם נכנסה בתו של הגרי"ז, הרבנית רבקה
תחיה והביעה את דאגתה בפני הגרי"ז, כי
בתקופה האחרונה פוקד את כל מצרכי המזון
גל יקר נורא והיא מדאגת מכה. אמר לה אביה
הגרי"ז: "מה לך לדאג? והרי מבאר בגמרא
(פיצה טו, א) "מזונותיו של אדם קצובים לו
מראש השנה", ואם כן, הרי כל מזונותינו
קצובים לנו... ובשלמא אם היה כתוב "כל
מעותיו של אדם קצובים", אזי היה מקום
לחשש, שכן חלה התיקרות במצרכי המזון,
ואלו המעות כבר נקצבו לנו בראש השנה, אף
מכיון שכתוב "כל מזונותיו של אדם קצובים",
אם כן מה אכפת לנו שהתיקרו מזונותינו...".

"שתתן מדת בטחון בלבה של אשתי..."

בגדל מדת בטחון של הגאון רבי יוסף
חיים זוננפלד זצ"ל, לא נמנע להשתדל בתפלה
שגם אשתו ובני ביתו לא ישימו מבטחם אלא
בהקב"ה.

בימי מצוקה, כאשר הוא ואשתו חיו חיי
צער ורעבו ללחם, הצטער מאד בצער אשתו,
ולא היה יכול לראות בצרתה ודאגת לבה. או
אז נשא עיניו לשמים ואמר:

"רבוננו של עולם, להתפלל שתזמין לי ממון
איני יכול ואיני רוצה, כי על ידי כך תצטרף
לצער אחד מבריותיך, וזה אינני רוצה אפלו
מגוי. כי אינני מבקש שגוי יאבד דבר כדי
שאני אמצא. משום שאיני רוצה להבנות
מצערה של שום בריה בעולם אפלו מנכרי.
אלא מבקש אנכי שתתן מדת בטחון בלבה
של אשתי, ואם תמלא בקשתי זו, נמצא אני
נהנה ואין העולם חסר כלום...".

והעיד הגרי"ח זוננפלד: "ה' שמע את תפילתי
וכל ימיה לא התלוננה על חסר הפרנסה".

רפואה בארבעה ימים

מעשה שארע באדם חולה מסכן שעל פי
קביעת הרופאים נותרו לו לחיות ארבעה ימים
בלבד, רחמנא לצלן. פנה החולה במר לבו אל
ה'חזון איש' והציג בפניו את דברי הרופאים.

שמע החזון איש את הדברים, הגיב ואמר:
אשאל אותך, מה ברא הקב"ה ביום הראשון?
השיב הלה: אור וחשך. המשיך החזון איש
לשאל: ומה ברא ה' ביום השני?... וכך שאלו
על ארבעה ימי בראשית הראשונים, ועל כלם
השיב לו החולה את תשובתו.

או אז אמר לו החזון איש: "אם הקב"ה
יכול לברא כל כך הרבה דברים בארבעה ימים
בלבד, וכי הוא לא יכול לברא לך רפואה
בארבעה ימים?!"

ויהי לאחר ארבעה ימים... התפרסם
בעתונות על תרופת הפניצילין. קרובי משפחתו
של החולה שלחו לו מאנגליה את התרופה,
ובחסד ה' נצל ממנות לחיים.

מדת הבטחון - בראי ההלכה

המשנה אומרת במסכת בכא מציעא (צב,
א): "אוכל פועל קישות אפלו בדינר, וכותבת
ואפלו בדינר. רבי אלעזר בן חסמא אומר: לא
יאכל פועל יתר על שכרו, וחכמים מתירין.
אבל מלמדין את האדם שלא יהא רעבתן ויהא
סותם את הפתח בפניו".

נפרש את הדברים: נאמר בתורה (דברים כג,
כה): "כי תבא בכרם רעף ואכלת ענבים כנפשוך
שבעד", ונחלקו בזה התנאים: לדעת רבי אלעזר
בן חסמא - אף על פי שנאמר 'כנפשוך שבעד',
אין הפועל רשאי לאכל יותר מגובה שכרו. דעת
חכמים שרשאי לאכל, אלא מיעצים לו שלא
יעשה זאת, הואיל ובעלי השדות ימנעו מלשכר
אותו פעמים הבאות, ותתקפח פרנסתו. לעמת
זאת, לדעת תנא קמא, מלבד זה שממך לו לאכל
(דעת חכמים) אף אין מיעצים לו שלא יאכל.

על חשבון הזולת, ומפיון שעבור רב הפועלים זוהי עצה טובה - לכן מתירים חכמים ללמד את הפועל שכדאי לו למעט בפרנסתו כהשתדלות לפרנסת המחר.

ולהלכה למעשה, נשאל הגאון רבי משה פינשטיין וצ"ל (אג"מ י"ד חלק ד סימן לו): האם ראוי לעזוב את הלמודים בישיבה, עבור למוד מקצוע או תאר אקדמאי, על מנת שיוכל למצא פרנסה בעתיד.

השיב על כך הגאון: הנה כבר אמרתי בפרוש הפסוק (תהלים א, א) "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים", שאין אדם נעשה רשע פתאום, אלא בתחלה הולך בעצה שלהם, לדאג לענין פרנסה אף שעדיין לא הגיע זמנו לדאגה כזו, שיש לו כל טוב בבית אביו... ומכל מקום דואג לפרנסתו בשביל עצת רשעים, הינו במה שמוצאים בדברי חז"ל שאין לסמוך על הגם. ומחמירים בזה טובא, לומר שלא די לדאג על זה כשכבר ישא אשה ויתברך בילדים, אלא כבר מהיום דואגים דאגת המחר. [והוא אינו יודע בין הרבה פרנסות יש להקב"ה בעולם שברא, גם בלא נסים אלא בדרך הטבע, וכאשר רואה כל אדם ואפלו נערים וגם ילדים, ואין צורך לזה לשום הכנה... דאין אמונת שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האמונת ולא עשירות מן האמונת, אלא הכל לפי זכותו, שלכן צריך להתפלל למי שהעשר והנכסים שלו".

"ואדרבה במדינה זו, ואף בכל העולם, כמעט כל העשירים נעשו שלא משום למוד איזה חכמה, לא רפואה ולא הנדסה ולא אף חכמת החשבון. ואף אלו שהיו חכמים באיזה מקצוע, לא נתוסף להן בשביל חכמתם אף לא פרוטה אחת יותר משאר עשירים. אלא הוא רק ממתנת הקב"ה לפי זכותו".

מי שיתן לך ילדים - הוא גם ידאג לפרנסתם

מעשה בתלמיד ישיבת 'פנסת חזקיהו' - כפר חסידים. שהגיע לפרקו ודאגה עמקה

ולכאורה יש להתקשות, מה ראה תנא קמא למנוע עצה הוגנת זו מן הפועל, כידוע אחת מן הדרכים לגמל חסד עם הזולת היא להשיא לו עצה טובה, והלא ודאי שאם יאכל יותר מגבה שכרו, שום מעסיק לא ירצה להעסיק אותו, ומדוע סובר תנא קמא שאין ללמדו עצה שכזו?

ובשיטה מקבצת (שם) הביא משם רבנו יהונתן מלוניל: "אלבא דתנא קמא אסור ללמד אותו אפלו בדרך עצה, שאין לנו לעקר מה שנצטוינו מן התורה, והתורה זכתה לו". ובספר 'הון עשיר' (לרבי עמנואל חי ריקי וצ"ל) תרץ: "דאיכא חשש שמא מחמתה ימשך עצמו מלאכל אפלו מעט, ונמצא ממעט במלאכתו של בעל הבית מחמת הצער שסובל מלמלא תאותו".

אמנם בספר 'איש לרעהו' תרץ בזה תרוץ נפלא: כידוע סתם משנה רבי מאיר, רבי מאיר הוא 'המרא דשמעתא' בענין מדת הבטחון בפרנסה, לדעתו אדם הנגש לעל פרנסתו, עליו להיות גדוש בטחון ואמונה בה' ותברך, ולהבין כי אין הפרנסה תלויה במעשיו כלל (קדושין פב, א): "שלא עניות מן האמונת ולא עשירות מן האמונת, אלא הכל לפי זכותו". אם כן, מה מוכן לדעתו, כי אין לפועל לדאג על עתיד העסקתו, לא עליו מטל לחשב מאין תבוא כלכלתו, הלא בכל מקרה פרנסתו תלויה בזכותיו ובתפלתו, ומי שזמן לו היום פרנסתו - יזמין לו גם למחר. ולכן יקים היום צווי התורה 'כנפשך שבועד', ואין אנו צריכים לעורר בקרבנו דאגות המחר.

אמנם, חכמים החולקים על תנא קמא, סוברים שנתן ללמד את הפועל שלא לאכל יותר מפדי פרנסתו מפני דאגת המחר, הואיל ולא כל אדם מצוי במדרגת בטחון שכזו, ויש לסיע בעצה טובה לכל אדם לפי דרגתו שלו. ואומרים רבותינו גדולי המוסר, כי מדת הבטחון רשאי האדם ללמד רק את עצמו ולא את זולתו, וכדברי המגיד מדובנא והגאון רבי ישראל סלנטר וצ"ל שאין להיות 'בעל בטחון'

נעשה לראש ישיבה גדול, וכמוכן שפרנסתו היתה מצויה לו ברוח. כעבור שנים פגש אותו רבי אליהו ואמר לו: "הנה רואה אתה, הקב"ה דאג לך לפרנסה!"...

הנהר האלקי - גדול דיו

הגיע יהודי אל כ"ק האדמו"ר רבי מאיר מפרישלאן וצ"ל כלו נסער ונחרד, שבור ורצוץ, והחל מתנה מרורות: "אחד מבני עירי, צמד ופתח חנות חדשה בעיר, המתחרה לחנות שלי, חושש אני שמא עד שלא יארכו הימים, יזנחו הלקוחות את חנותי, ויעברו לקנות בחנותו של המתחרה, ומה יהא עלי ועל פרנסתי? מנין אשיג פת לחם למחיתי?"

השיב לו הרבי בשאלה: "הראית מימך סוס, שותה מים מן הנהר?" - "בודאי ראיתי" השיב הלה, מפתע מן השאלה. חזר ושאל הרבי: "השמת לב, כי בועט הוא בפרסותיו בתוך המים?" - "אכן" - אשר הלה בהשתאות. "התדע מדוע?" - "לא חשבת על כך" - הודה היהודי.

"מאיר יגלה לך" - אמר לו הרבי - "בשגוחן הסוס אל הנהר לשותות, מתגלה לעיניו בבוזאתו הנשקפת אליו מן המים הצלולים. כסבור הוא, אפוא, כי גם חברו גוחן לשותות מים מן הנהר, וחושש פן לא ישארו בנהר די מים בעבורו. מתחיל הוא, על פן, לבעט בפרסותיו על ראש מתחרהו, כדי לסלקו. למרבה מזלו, נעכרים מי הנהר מן הבעיטות. החול שבקרקעית עולה ונמקל בהם, וכבוזאתו של הסוס המתחרה נעלמת. או אז שב הסוס לשלנותו, ונגש לשותות בנחת מן המים העכורים..."

"אולם אתה" - הפטיר הרבי - "הרי אדם הנך ולא סוס, שומה עליך להבין, אפוא, כי נהר השפע היוצא מידו העשירה והפתוחה של ה' יתברך - גדול דיו, וגם רכבות סוסים לא יגמעהו..."

החלה להטרידו: הנה בקרוב ישא אשה ויקים משפחה ואזי יצטרך לפרנס את ביתו. ומנין יקח את האמצעים הכספיים הנדרשים לכך?

נכנס הבחור אל מעונו של המשגיח הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן וצ"ל והחל לשטח בפניו את תכניתו, כי אין לו בררה אלא לצאת מן הישיבה כדי ללמד אמנות... תמה רבי אליהו: מה יום מיומים שעלתה בדעתך מחשבה כזו? השיב הבחור: "מכיון שהגיעה שעתה להתחנן, הרי עלי ללמד אמנות שיהיה בדי לפרנס את המשפחה".

חזר רבי אליהו ושאלו: "ומי אמר שתמצא שדוּף?" - "פשוט כך" השיב הבחור - "הלא מקבלנו שארבעים יום קדם יצירת הולד כבר מכרזים בת פלוני לפלוני!", "ומי אמר לך שיהיו לך ילדים?!" חזר רבי אליהו והקשה, "מדוע לא?" - שאל הבחור, "והלא הקב"ה נותן לכל אחד ילדים, והוא יעזרני שגם לי יהיו!". "אכן בודאי יהיו לך ילדים" המשיך המשגיח להקשות - "אבל מי מבטיח לך שתמצא עבודה באמנות שחושב אתה ללמד...?" - "הקב"ה יעזור" השיב הבחור - "ואמצא פרנסה באמנות שאלמד..."

סכם רבי אליהו את הנושא, ואמר לבחור: "ישמעו אזניך מה שפיך דובר! כששאלתי אותך מנין לך שתמצא את זוגך, ענית ואמרת שהקב"ה עוזר לכלם, וגם לך הוא יעזר. וכששאלתי אותך מי אמר שיהיו לך ילדים, אמרת הלא לכל אדם הקב"ה נותן ילדים. וכששאלתיך מנין לך שתמצא פרנסה באמנותך, שוב ענית: הקב"ה עוזר לכלם, וגם לי הוא יעזור. אם פן, אם אתה מאמין גדול כל כך בהקב"ה מדוע אינך יכול להמשיך ללמד בישיבה מתוך אמונה שהוא יתברך יעזור לך למצא מקור מתאים כדי לפרנס את משפחתך בדרך שהוא ירצה?..."

שמע הבחור, סבר וקבל. חזר לישיבה ולעמל התורה, וכל כך התעלה עד שלמים

דאגות מיתרות

ספר הרב שלמה לורין ז"ל: מחתני רבי משה שווארץ היה מטורד מן העבודה שפמעט כל בני הישיבות ממשיכים בלמודם בכלל גם אחרי נשואיהם לזמן בלתי מגבל. הוא דאג מניין תפרנסו משפחות אלו? כל התשובות שקבל לא התישבו על דעתו ולא הרגיעו את רוחו.

הוא החליט להפנס אל כ"ק האדמו"ר מגור רבי ישראל אלתר זצ"ל, כדי לשטח בפניו את הבעיה. כשנכנס, הסביר את השקפתו ואמר: "בשלאמא הילדים שלנו, הם יכולים לשבת וללמד בלי הגבלה, כי אנחנו מפרנסים אותם, אנו עוסקים במסחר וברוך ה' מסדרים בפרנסה. אבל מה יהיה על הילדים שלהם, הלא אבותיהם אינם מרויחים כלל לפרנסתם? ויותר מזה מדאיג אותי, עד שאין לי מנוחה בלילות: מה יהיה על הנכדים ועל הננינים שלהם?".

הפסיק האדמו"ר את השואל באמצע דבריו, קפץ ממקומו וצעק: "אי שוטה שבעולם! אתה יודע כבר מה יהיה בדור הבא ובעוד שני דורות? כבר פתרת את כל הבעיות הקשות וסלקת את כל הסכנות העלולות להיות בחמישים שנה הקרובות? עד שהדבר היחיד שנשאך לך בלי פתרון הוא הפרנסה של הנכדים שלך?".

הבה ננהג אנו כפקחים...

אברך תלמיד חכם בא לפני רבנו הגרא"מ שף זצ"ל ותנה את צערו: בתו התקבלה לעבודה כמורה, ולפתע הודיעוה על בטול המשרה. התברר שמאן דהו הפעיל קשרים ולחצים ונדחו את בתו מפני נכדתו של הלה... פרץ האברך בככי וספר שאוירת נכאים שוררת בביתו, והוא מבקש מהרב שף, כמי שיש לו השפעה, שיתקשר לסכל את המזמה ולתקן את המעוות.

השיבו הרב שף במתק לשונו: יש כאן שני עניינים נפרדים. את נגע הפרוטקציה אכן יש לעקר מן השרש. אבל אתה הרי לא באת כדי ללחם למען הצדק. מה שחורה לך היא פרנסת

בתך. והריני להבטיחך שהפרנסה המיעדת לה תגיע אליה. הפרנסה מן השמים, ואין אדם נוגע במה שמוכן לחברו כמלא נימא. הלא שוטה הוא הלה שנסה להשיג דבר המבטח לו בדרכים עקלקלות שלא פדין? הבה ננהג אנו כפקחים...".

"חז"ל אמרו בגמרא (פסחים קיח, א) קשה פרנסתו של אדם כקריעת ים סוף שנאמר "לגור ים סוף לגזרים" וסמוך לו "נתן להם לכל בשר". ובקריעת ים סוף הרי עברו כלם, איש לא נותר על החוף...".

"הנותן לך פח לעשות חיל"

כתב רבנו המאירי בפרושו על הפסוק במשלי (יט, כא) 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום' - "הערה להיות האדם משים בטחונו באל ותברך בכל עניניו, ולא להשתדלותו לבר עד שיאמר 'פחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה', אבל שישתדל בזה ויתלה בטחונו בה' ותברך, כי המחשבות רבות בלב איש ואותה שייספים עליה האל היא תתקים. ולא שיימנע ממנו ההשתדלות, כי בכל הדברים הזריזות משבחת והעצלה מגנה, אבל שעם השתדלותו ישים בטחונו באל ותברך ויתלה בו הצלחתו".

ונדר זה, הוא מיסודי היהדות, ככתוב בתורה הקדושה 'ותכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך פח לעשות חיל' (דברים ח, יח), ובפרט לאור מה שלמדנו רבותינו (רמב"ן בראשית לו, טו) כי "הגזרה אמת והחריצות שקר" - בין אם יעשה האדם השתדלות מועטה, ובין אם יתאמץ בכל כחותיו, סופו שירויח מה שנגזר עליו, הרי אין בפעולותיו של אדם שום תועלת ממשית, מלבד קיום חובת ההשתדלות, הנובעת בשרשה מתקף קללת אדם הראשון 'בועת אפיך תאכל לחם'.

ומספר על האדמו"ר הקדוש רבי צבי אלימלך מדינוב בעל 'בני יששכר', שקרא

לסוחרים שבעירו, וערף עם כל אחד מהם חשבון מדקדק של כל הוצאותיו והכנסותיו במשך השנה, בכדי להוכיח להם שהוצאותיהם גדלו על הכנסותיהם, ובזה יוכחו לדעת כי כל פרנסתם מיד ה' שלא כדרך הטבע.

וכיוצא בזה באר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל אמרת חז"ל (ברכות ה, א): "גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים", וכל כך למה? מפרש רבי חיים, מפני שהנהנה מיגיע כפיו רואה בחוש כי אין עמלו ויגיעתו מהוים סבה להביא את הפרנסה אלא רק 'ברפת ה' היא תעשיר', ומתוך כך מתחזק בטחונו בה' יתברך. לא בן אדם שאינו נהנה מיגיע כפיו, הגם שהוא ירא שמים, פיון שלא התנסה ולא חש עבדה זו, עדין מקננים בלבם ספקות שמא יש תועלת כלשהי בעמל חמרי.

ובאגרת לאחד מרעיו, אשר הצליח בעסקיו ופרץ מסחרו לרב, כותב הגאון הירושלמי רבי צבי פסח פראנק זצ"ל: "נתתי שמחה בלבי מהצלחתך ומהברכה ששלח ה' יתברך במעשי גידך, עליך לזכור דברי דוד המלך בתהלים (קמו, ה): "אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו", ויש לפרש אשרי לו לאדם שאפלו בשעה שא-ל יעקב בעזרו, הינו ששמש הצלחתו מזהירה ומאירה, גם אז שברו על ה' אלקיו - כל שברו על הקב"ה ושם בו מבטחו, ואינו אומר כחי ועצם ידי עשו לי את החיל הזה, ורק ה' יתברך הוא הנותן כח לעשות חיל".

לאור הדברים הללו, נבין עמקו של מעשה המובא בספר 'פאר ישראל' - עבדות והנהגות מהאדמו"ר מגור בעל הבית ישראל זיע"א: ספר הנגיד ר' יצחק אייזנר עליו השלום, באמצע שנות המלחמה העולמית השנייה, כשעליתי מפולין לארץ ישראל, השקעתי חלק נכבד מהוני בבית חרשת מסים, אלא שהענין לא עלה יפה, הפסדתי את כל הממון ונגרמה לי עגמת נפש מרבה. בבואי לירושלים לשבת קדש, הזמין אותי הבית ישראל מגור זיע

לקדושא רבה על שלחנו, בהודמנות זו הסביר לי פשר מאמרם ז"ל (פנהריון קה, ב) אמרה יונה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם! יהיו מזונותי מורוין פזית ומסורין בידך ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר ודם. לכאורה שאל, הרי גם כשתלוין ביד בשר ודם הכל בא מידי הקב"ה? אלא הפונה שיש מרויחים פרנסתם ממסחר ועסק שהשקיעו על פי שכל אנושי, תוך התנהלות בחריצות ובכשרון, פרנסה כזאת נקראת 'תלויה ביד בשר ודם', אכן יש פעמים שמזדמן לאדם עסק טוב מן הצד, עסק כזה אשר לא פלל כלל שידמין לידו, זוהי פרנסה הישר מידי של הקב"ה.

לאחר השבת נסעתי לתל אביב, והנה לפתע באים אלי שני אברכים שהיו שתפים בעסק מסחרי מסים ולא השתוו ביניהם, ויבקשוני לשמש להם בורר ושופט. נענית להם, וישרתי את כל ההדורים. לבסוף הודיעו לי שאם אתרצה להיות להם שפך שלישי ולנהל את העסק ביחד עמם, יהיו הם מרצים מאד לצרפני אפלו מיד. הם ידעו כי אין בידי הכספים הדרושים להשקיע בחלקי. הסכמתי להצעתם ובעזרת ה' עשינו חיל רב בעסק זה, או אז הבינותי היטב את כונת דבריו המפלאים של רבנו זי"ע, עד כאן המעשה.

ולכאורה, עדין צריך באור, במה נתישבה שאלת האדמו"ר, ומאי עדיפותא יש בין עסק הבא בהסתודעת, לעסק הבא מכח פעלת האדם, הלא שניהם מיד ה' באותה מדה, שהלא גם בעסק הבא מיד האדם נאמר 'וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל' (דברים ח, יח), ומאי שנא?

אלא הכל בעיני המתבונן, כאמור לעיל, אדם שמפעיל עסק מכח חריצותו ועמלו, פעמים רבות עלול להטעות את עצמו כי כחו ועצם ידו עשו לו את החיל הזה, ובכך מרגיש כי דבר ראשון יש לו לבטח בעצמו, ועקב כך אין שכינה שרויה במעשה ידיו, ועסקו נדון לכשלון. לעמת זאת, אדם שמרויח מעסק שפלל

ומה שמזמן לו משמים - בא לתוף פיו בלי מכשול!

את האדם הבטוח כי הכל בא לו מכחו ועצם ידו, הנה נוהג המגיד הירושלמי רבי שלום שבדרון וצ"ל, להמשיך לאותו שוטה שהיה עומד בכניסה לירושלים, ומרגיש שהוא בתנועות ידיו מנסת את כל סדרי התנועה הבאה לעיר:

"הרבה אנשים יכולים עוד להזכר בו ולחיה, חסר דעת מפרסם שעמד תקופה ארפה בכניסה למטרופולין ירושלים. 'סע סע סע!', האיש היה עומד לו ומסמן בידו הגדולה לרכבות מכוניות הנכנסות ירושלימה, כך הקפיד לעמד שעות על גבי שעות ולהתמלא בקורת רוח נהדרת. כלם הרי נוסעים בגללי, אני פוקד עליהם והם נוסעים, הפלא ופלא! כשהרמזור אדם - האיש השתתק המתין בסבלנות, ומיד כשהירק נראה לעינים נופף שוב בצלה, קדימה סע סע!', היהודי חש כשוטר תנועה וכמי שמנוט קדימה את כל מערכת התנועה העניקת המתגלגלת לתוף ירושלים, וכך יום יום שעות ארכות. הנהגים אהבו להציץ מהחלונות ולחייך למראהו של אותו מספן... משגע כדבעי עם 'דיפלומה'..."

"כך ממש נראה האדם" - זעק רבי שלום - "שנים רבות עומד לו האיש ה'נורמלי' ומדמה לעצמו, אני מנוט, אני מנהיג... הבריאות נוסעת, החיים זורמים, הפננסה מגיעה בדרךים נפלאות, אלפי פרטים אצים להם בסדר מפלא ובדיוק מופתי, והאיש רק עומד ועושה עם היד 'סע סע!', אף בטפשותו מחייך לעצמו ובטוח במאה אחוזים שהכל זה הוא."

כבר בשעת בריאת העולם - ראה הבורא צרתך...

פעם נסע הבעל שם טוב הקדוש עם אחד מתלמידיו, ובדרךם הגיעו למקום שומם אשר

לא פלל שיזדמן לו, רואה בחוש שהכל מאת ה' ללא שהוא נקף אצבע, וגם מכאן ואילך תולה כל יהבו ובטחונו בצור העולמים, ומעתה מתקיים בו המאמר: "להודיע שכל קניף לא יבושו, ולא יכלמו לנצח כל הבוטחים בך", וזוכה עסקו לידי קיום והצלחה. וזה עמק מאמר היונה: "היו מזונותי מרורין בזית ומסורין בידך" - וארגיש שתלויה אני בחסדך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר ודם" - ואפל לתחושה של 'כחי ועצם ידי'.

"ותעשה אדם כדגי הים"

משל ציורי חי לענן זה, נשמע מפי בעל ה'ברכת אברהם' ז"ע, כאשר חזק לכות באמונה שלמה, בהדגישו שגם אם ירדף אדם אחר פננסה מסימת, בסופו של דבר יזמין לו ה' יתברך פננסה ממקום שאינו צפוי לחלוטין.

אם נשים לב נוכח, שבהפתח מעיו של הדג וימצא בו דג בלוע, הרי הוא מצוי בצורה כזו, כשראשו כלפי זנב הדג הבולע. ולכאורה השכל מחייב את ההפך, כיון שאותו דג גדול רדף אחרי הדג הקטן ובלעו, היה צריך הדג הקטן להכניס לפיו על פי כוון בריחתו, כשזנבו כלפי זנב הדג הבולע. אלא הוכחה מכאן, שלא הדג הנרדף הוא שנוכנס לפי הרודף, אלא דג שהזדמן באפן מקרי אל מול הרודף - נבלע לתוף פיו.

וטובה גדולה יש בזה, שכן אלו השיג את הדג שהוא רודף אחריו לבלעו, הרי היה נחנק, מפני שפנירי הדג הנרדף כשהם בתנועה, היו דוקרים וחונקים את גרונו. ואלו כאשר בא דג מן הכוון הנגדי ונכנס לפיו, אזי נסגרים הסנפירים באפן טבעי.

וכן גם לגבי האדם. נאמר בפסוק (חבקוק א, יד): "ותעשה אדם כדגי הים", אמרו חז"ל (ע"ז ד, א) "מה דגים שבים כל הגדול מתברו בולע את חבירו - אף בני אדם". דהינו שממש כמו דגי הים, כך הנהגתו של האדם בענין הפננסה והמזונות: אחרי מה שרודף - עלול להתניקו,

אין בו מים. התלמיד צמא היה למים עד כדי סכנת מות. כשראה התלמיד צרתו התאונן בפני רבו "רבי, צמא אני מאד ונתון בסכנה!"

אמר לו הבעל שם טוב: "ההנהגה מאמין שבשעה שברא הקב"ה את עולמו ראה צרתך זו והכין לך מים לשותות?". התבונן התלמיד מעט והתישב בדעתו, עד שאמר "אני מאמין באמת!".

נסעו משם, והנה רואים הם גוי אחד נושא שני כדי מים גדולים על כתפו. כשהתקרבו אליהם נתנו לו כמה פרוטות ונתן להם לשותות. שאל הבעל שם טוב את הגוי: "מה זה שאפה נושא כאן מים, במדבר שמים?", השיב הגוי: "השר שלי השתגע, ושלח אותי לשאב מים במעין אחד, רחוק, ואני נושא את המים שלש פרסאות ואני יודע למה..".

פנה הבעל שם טוב לתלמידו: "ראה את השגחתו ותברך, שברא בשבילך שר שישתגע, כדי להמציא לך מים".

רבנו של עולם! זושא רעב...

בכל בקר לאחר התפלה, נוהג היה הצדיק רבי זושא מאניפולי וצ"ל לומר: "רבנו של עולם, זושא רעב מאד ורוצה לאכל. אנא, זמן לו את מזונו!" והיה כשמע המשמש את הדברים, היה נכנס ומגיש לו את ארוחתו, עונה ומעט משקה.

יום אחד חשב המשמש בלבו: "מדוע אין הרבי פונה אלי שאביא לו את הארוחה? מדוע הוא מבקש מהקב"ה? - החליט המשמש שלא יגיש את האכל, עד שלא יתבקש בפרוש לעשות כן!

אותו בקר הלך רבי זושא לטבל לפני התפלה, כדרך. היה זה יום גשום וחוצות העיר מלאו רפש ובץ. כדי לעבר מקצה הרחוב ועד קצהו צריכים היו לפסע על פני קרש צר. פסע רבי זושא על הקרש, והנה לקראתו אדם

זר קל-דעת ואורח בעיר. ראה הלה יהודי קשיש וצנום חופז לקראתו, חמד לצון והפילו מהקרש אל הבץ. נפל רבי זושא לבץ ובגדיו התלכלכו. קם והמשיך בדרך בלא לומר מלה, ואותו אדם שהפילו מלא פיו שחוק על המחזה המצחיק. לא חדל מלצחק אף בשובו לאכסניתו. וספר לבעל האכסניה על הלצון שחמד לקשיש ההוא.

בקש האכסנאי שיתאר לפניו את מראהו של האיש, ספק בפיו וזעק: "אוי ואבוי, מה זאת עשית? הלא את רבי זושא דחפת לשלולית!".

הודעו האורח ונרעד, שכן רבי זושא ידוע היה לאיש אלקים קדוש ונורא. "אוי לי, מה אעשה" קרא בתרדה. ענה לו האכסנאי: "שמע לעצתי, דרכו של רבי זושא להאריך בתפלה, ולאחריה טועם הוא דבר מה, הנני אכין לך מיני מאפה טעימים ויי"ש משבח, תגיש מנחה זו לפניו ותבקש את סליחתו. תזקה על צדיק וענו כרבי זושא שימחל לך בלב שלם!".

כאשר סים רבי זושא את תפלתו, אמר כדרך: "רבנו של עולם, זושא רעב מאד ורוצה לאכל, אנא זמן לו את מזונו!". המשמש שמע את הדברים, וכפי שהחליט מראש, לא מש ממקומו: "אם הרבי מבקש מה- שה' יגיש לו את ארוחתו!".

והנה לפתע נפתחה הדלת ואדם זר פסע פנימה ובקדו מגש עם עוגות ויי"ש. הוא נכנס לחדרו של רבי זושא והניח את המגש לפניו..

נוכח המשמש לדעת, כי באמת לא הוא הנותן לרבי מזון, אלא ה' תברך!

השתדלות עבודה שכזאת...

כאשר עלתה שאלת קבלת כספי השלומים מגרמניה, שלחו מ"ועד הישיבות" לשאל את ה'חזון איש', אם נכון וראוי ש"ועד הישיבות" יטל כספי השלומים על חרבן הישיבות

בארופה, כדי להחזיק את מוסדות התורה בארץ ישראל שמצבם הפלפלי קשה עד למאד.

השיב החזון איש: "באמת כל מזונותיו של האדם קצובין, והמרכה לא יוסיף והממעטי לא יחסיר, וכל מחשבה הפוכה מזה גובלת ב"כפירה" חס ושלום. ומפנין שפך, אם ישאלו באשר נבוא לעולם האמת, מדוע לא עשינו את כל ההשתדליות, נשיב שאת כל ההשתדליות עשינו, אבל השתדלות עכורה כזאת לא תפצנו לעשות, ואזי נזכה אנו בדין".

ומרגלא בפומיה של החזון איש לומר: "תשועת ה' יתברך באה ברגע שהאדם כבר לא רואה בדרך הטבע מקום להושע".

לחתן ילדים על סמך מדת הבטחון

סח הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א: גם כאשר מתתנים ילדים יש לבטח בה' יתברך ולא לדאג בשאלת "כסף מנלן", כי רואים בחוש השגחה גלויה, כדגמא לכה ספר רבי חיים:

"פעם בקש ממני יהודי שאכתב הערות והגהות על ספר אחד, ואמר לי כי הוא שליח של יהודי עשיר מארצות הברית ועדיף לא לסכם עמו מראש על סך התשלום עבור העבודה, כי אפשר לסמך עליו שישלם טוב..

במשך כל הערב עסקתי בעבודה זו כמתצית השועה, וכשסימתי את המלאכה לא קבלתי פרוטה מאותו יהודי בארצות הברית. והנה לאחר כשבע שנים הצרכתי לחתן את אחד מילדי ונזקקתי לסכום מסים. בדיוק אז נשלח לי לפתע, מאותו יהודי בארצות הברית, בדיוק אותו הסכום שהייתי נצרך לו, והשליח כלל לא ידע מזה".

[אמנם בענין לקיחת הלואות מאחרים על סמך בטחון, יש יותר להתישב בדרך. וספר רבי חיים, שפעם אדם שאל את החזון איש האם יכול ללוות כסף אף שאינו יודע מהיכן יחזיר, וזאת על סמך מדת הבטחון בהקדוש

ברוך הוא ששיגיג לו את המעות. השיב החזון איש: יכול אתה - רק אם דרכך להלוות מעות לשני, על סמך מדת הבטחון בלבד, ואינך בוחר מה הן יכולות ההחזר והפרעון שלו].

הברכה והשפע - תלויים בגדל מדרגת הבטחון

הזכרנו לעיל את דברי הספורנו, שאיכות הברכה וההשפעה תלויה ברמת הבטחון, כאשר אדם אינו שואל 'מה נאכל' ומתהלך בתמימות סמוך ובטוח על מי שאמר והיה העולם - זוכה לברכה מיחדת של 'מזון מתברך במעיו', הברכה באה באפן טבעי ואינה מרגשת, נמצא האדם מרויח בכפלים, טרחתו עבור המזון - טרחה מועטת, שהלא אין הוא צריך לקצר יכול רב, אבל אותו יכול מועט - מתברך במעיו כאלו היה יכול רב, הרי הוא מקבל מקסימום תמורה במינימום השקעה. לעמת זאת מי שהוא מפקפק ושואל שאלות - אינו זכאי לברכה שכזו, הוא אמנם יתברך אבל באפן שיעטרף לטרח עבור הברכה.

בשיחתנו לפרשת בשלח (אשיחה בחקי' שמות עמ' קט) צמדנו על החלוקה הקיים בהנהגת ה', בין מי שמאמין בלב שלם למי שהוא מקטני אמנה, והבאנו הוכחה לכך מדברי הגמרא (כתובות טו, ב):

"ההוא דאתא לקמיה דרבי נחמיה (עני המתפרנס מן הצדקה), אמר ליה: כמה אתה סועד? אמר ליה: בבשר שמן ויין ישן. רצונך שתגלגל עמי בעדשים? גלגל עמו בעדשים ומת".

ובהמשך שם מובא מעשה נוסף:

"ההוא עני דאתא לקמיה דרבא, אמר ליה: כמה אתה סועד? אמר ליה: בתרנגולת פטומה ויין ישן. אמר ליה: ואינך חושש לדוחקא דצבורא? (=שאתה מבקש מנותני צדקה לפרנס אותך במעדנים), אמר ליה: וכי משלף אני אוכל? משל ה' אני אוכל! הלא שנינו: (תהלים

"הגע אפוא בעצמך" - טען החפץ חיים -
 "אם לוט, שבשבתו בסדום לא היתה צדקותו
 מרבה, בכל זאת הכיר בעקרון יסודי זה, שעליו
 להגן על אורחיו שתלו מבטחם בו, מעתה על
 אחת כמה וכמה והיה אם נטיל עצמנו לחסותו
 של רבון העולמים, ונדאי שלא יעזבנו..."

וכתב בספר 'קב הישר' (פרק ח'): "ודע עד
 כמה גדולה מדת הבטחון, שכל הבוטח בה'
 יתברך ברוך הוא, אזי מלאכי חסד סובבים
 אותו ומגנים בעדו מפל פגעים רעים, כמו
 שאמר הכתוב (תהלים לב, י) "הבוטח בה' חסד
 יסוכבנו". וכדאי מדת הבטחון להיות שכר
 גדול עבור הבטחון, כי הבוטח בה' בודאי
 משאו ומתנו הוא באמונה ואינו להוט אחר
 קמון שאינו של ישר, כמו שמדת האדם שאינו
 בוטח בה'... ולא פן מחשבות לב הבוטחים
 בהקדוש ברוך הוא, אף שלפעמים הם סובלים
 דחק מחמת עניות ודלות - מפל מקום נושאים
 עיניהם בחסד עליון בהקדוש ברוך הוא, והם
 בטוחים שיבוא העת פתאום, וקניא להון
 שעתא, ויהיה להם ישועה..."

"כשיצטרכו - יהיה!"

הגאון רבי יצחק זאב סלוביצ'יק זצ"ל -
 הגרי"ז מבריסק - היה משתמש לרפואתו
 בכדורי רפואה מיוחדים שהיו נשלחים אליו
 משווייץ. יום אחד נותרו לו רק שני כדורים,
 ולא היה דווע על מאן דהוא שעתיד להגיע
 ביממה הקרובה משווייץ ולהביא עמו את
 המשלוח החדש של הכדורים הנצרכים. הציעו
 בני הבית בפני הגרי"ז שפא כדאי להשאיר
 כדור אחד למחר.

הגיב על כך הגרי"ז "כשיצטרכו יהיה!"
 וממילא אפשר היום להשתמש בשני הכדורים
 האחרונים, מבלי לדאג דאגת המחר, וכך אכן
 עשה.

והנה למחרת היום, לפני הצהריים, דפק
 בדלת ביתו של הגרי"ז אדם לא מוכר, ומראהו

קמ"ה) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם
 את אכלם בעתו, בעתם לא נאמר אלא בעתו
 - מלמד, שכל אחד ואחד נותן הקב"ה פרנסתו
 בעתו. תוך כך הגיעה לבקור אחותו של רבא,
 לאחר שלא ראתה אותו במשך שלש עשרה
 שנה, והביאה לו תשורה תרנגלת פטומה וזין
 ישן, אמר לו רבא 'קום אכל!'"

שואל הגאון בעל 'פתחי תשובה' (הוב"ד בס'
 קהלת יצחק פ' ברה). כמה שונה העני הראשון
 מהעני השני? העני הראשון שהיה רגיל בבשר
 שמן, לא זמן לו הקב"ה את רצונו, לבסוף
 אכל עדשים ומת. והעני השני שהיה רגיל
 בתרנגלת פטומה - זמן לו ה' את מבקשו?
 אלא מישוב, העני הראשון - פקפק בישועת
 ה', שהלא באשר הציע לו רבי נחמיה רצונך
 שתגלגל עמי בעדשים, נתרצה לאכל עדשים,
 'מה שבטוח - בטוח'. לכן לא עזרו ה' להשיג
 מבקשו. לעמתו העני השני, בטח בה' בכל
 לבו, באמונה פשוטה ואמתית שבודאי זמין
 לו תרנגלת פטומה וזין ישן לארוחתו, ולכן
 זכה לגס שאכן ישלח לו ה' את מזונו גם
 בעדנא דדוחקא שכזו.

והיה אומר מרן החפץ חיים זצ"ל, כי מי
 שבוטח ומשליך יתבו על ה' - אזי מבטח הוא
 שאין ה' יתברך משיב פניו ריקם.

ויש ללמד זאת מדברי לוט בן אחי אברהם,
 כאשר נסבו אנשי סדום הרשעים על פתח
 ביתו, וקראו (בראשית יט, ה) "איה האנשים אשר
 באו אליך הלילה הוציאם אלינו ונדעה אתם",
 הפציר בהם לוט לכל יגעו לרעה באורחיו (שם
 פס' ח) "רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי
 על פן באו בצל קרתי", וצריך באור מה נתינת
 טעם יש באמרו 'כי על פן באו בצל קרתי'
 לבקשתו שלא יעשו להם דבר? אלא עקר
 טענתו של לוט היתה לכל יעשו דבר לאנשים
 שבאו אליו ללון, כי הלא סמכו עליו שלא
 יאנה להם כל רע, ומכיון שהוא הזמין לבוא
 לביתו ושמו מבטחם בו, הרי יש עליו להשתדל
 ככל יכלתו להצילם.

מבגדד ובגדו סל-נצרים הקרוי "זנביל" מלא
מפל טוב, תמרים וארז ושאר מאכלים בשפע,
אשר שלח עבורם אביה המתגורר בארץ כבל.
ברגע זה הזכיר לה רבי יהודה: "הנך רואה?
את בשלת את הארז שלנו לכבוד שבת, ומן
השמים דולגא בזנביל..."

'תשועת ה' כהרף עין'

על הגה"צ רבי יוסף יונל הורביץ - ה'ספא
מנוב־הרדוק' וצ"ל מספר:

דוקא בשעת נסיון, כאשר נראה הנה כאלו
חס ושלום פלו כל הקצין. דוקא לעת פזאת
הנה מראה התרוננות ורוח חיים ובטחון אמין
מאד.

פעם ארע שבימים קדם חג הפסח, בלטה
ממש הפרוטה מביתו, וכל בני הבית התהלכו
קדורנית ובעצב גדול. הם גם חששו מאד שמה
יבואו ויכלמו בעיני בני הישיבה, שהרבה מהם
היו רגילים לסעד בחג בביתו של הספא
מנוב־הרדוק.

והנה בשעה זו כשהכל שקועים היו בצער
ובדאגה, הביט ה"ספא" בשמש השוקעת,
הצביע עליה ואמר: "נסיוננו הוא כשמש
ההולכת וסובבת, לא לעולם יעמד במקומו
והוא יתגלגל ממנו והלאה ותשועת ה' כהרף
עין".

ואכן כך הנה. בערב חג הפסח נתקבל לפתע
בדאר סכום כסף גדול שהיה בו כדי להכין
כל צרכי החג לבני ביתו ולכל מקורביו ותלמידיו
אוכלי שלחנו.

וספר הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א:
"פעם הצרף אבי מורי וצ"ל (הסטפולר)
להדפיס את אחד מספריו, והיה חסר לו סכום
של 7,000 לירות. והנה בא אלי יהודי ובקש
שאמסר לאבא את כל הסכום אבל בעלום
שם".

כחלוני, ושאל האם כאן מעונו של הרב
סולוביצ'יק. לטענתו - מגיע בוא זה עתה
משוויץ, וכי בהיותו בשדה התעופה שם, נגש
אליו מאן דהו ובקש למטר בבית הרב
סולוביצ'יק בירושלים חבילה קטנה.

בחבילה הקטנה הזו היו הפדורים
הנדרשים...

מן השמים 'דולגא בזנביל'...

המעשה שלפנינו ארע בתקופת מלחמת
העולם השנייה. הימים היו ימי מחסור ורעב,
החגיגות התרוקנו לגמרי, ואנשים כמעט לא
השיגו כלל את מצרכי המזון החיוניים ביותר.

והנה מגיע יום ערב שבת קדש, הגאון רבי
יהודה צדקה וצ"ל פונה לזוגתו הצדקת
בשאלה: "אלו מאכלים תכיני היום לכבוד
שבת?!", והיא עונה: "ביתנו ריק, אין לי מה
לבשל. חסרים לי המצרכים הדרושים להכנת
החמין של שבת..." אמר לה: "הן נשאר
ברשותך מעט ארז, הכיני אפוא ממנו את
תבשיל החמין לכבוד שבת".

שאלה זוגתו: "הארז מיעד לילדים הקטנים,
אם אבשל אותו לשבת, מה יאכלו הפעוטות
בימים הבאים?"

נענה רבי יהודה והשיב לה: "את תבשילי
כעת את הארז לצרף שבת, ומן השמים
ירחמו..." חזרה ושאלה: "וכי סומכין על הגוס,
האם למחר ימטירו לנו ארז בסל מן השמים?!"
(ובלשון בבליית אמרה: "ידולולך בזנביל?!").
"אכן" - ענה לעמתה - "ידולון בזנביל".

שמעה הצדקת לקולו. הוציאה מן המזנה
במטבח את חפני הארז האחרונים שברשותה,
והכינה מהם את תבשיל החמין המסרתי לכבוד
שבת.

ויהי ממחרת השבת, ביום ראשון, נכנס
פתאום להפתעתה, אורח שהגיע זה עתה

הוא הדואג להם, זן ומפרנס ומכלכל אותם, כמאמר רבותינו "לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן" - שאין להם דאגות פרנסה, אדם עם טרדות פרנסה אינו יכול להיות שקוע בתורה, לכן מפנה ה' לתברך את לומד התורה מכל טרדות העולם הזה, כדי שיהיה לבו פנוי לעסק בתורה ובחכמתה.

והנה בפרשת המן נאמר (שמות טו, לב): "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר ממנו למשמרת לדתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים", ובאר המלבי"ם טעם צווי זה: "ללמד שענין המן - לא היה נוהג רק במדבר לבד, כי הוא ענין קיים ונוהג לדורות, שכל מי שינזר מעניני העולם אל התורה ואל העבודה - יזמין לו ה' לחם חסו בלא עמל ויגיעה ויהיה מאוכלי המן, כמו שנאמר במשה רבנו שנתעשר מפסלתן של לוחות, רצונו לומר שעל ידי קבלת התורה נתן לו עשר ופרנסה על פי נס, ולא הרץ ולבניו הזמין פרנסתם מאשי ה' ומתרומת הקדש כדי שיעסקו בתורה בלא דאגה, וכמו שנאמר (דה"ב לא, ה): "ויאמר (חזקיהו) לעם ליושבי ירושלם לתת מנת הפהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'". וכתב הרמב"ם [סוף ה' שמיטה ויובל] כמו ששכט לוי היה פנוי לעבודת ה' ופרנסתו מאת ה', כן כל מי שעוסק בתורה ופורש את עצמו מן העולם הקב"ה נותן לו פרנסתו, וזה כענין המן שהיה כדי שיוכלו לעסק בתורה, כמו שאמרו 'לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן', ועל כן צוה ה' לתת מלא העמר ממנו למשמרת לדורותיכם, להראות שהוא דבר שינהג לדורות".

וכן כתב רבנו בחיי (פרשת בשלח), שענין ירידת המן נועד להשריש ביישראל מידת הבטחון, על כן לא היה יורד אלא דבר יום ביומו, כדי שבכל יום ויום יהיו עיניהם תלויות לאביהם שבשמים. והוסיף שמדת הבטחון היא שרש האמונה, כדי שיהיו ראויים לקבל את

"באתי לאבא, נתתי לו את הכסף שקבלתי בעלום שם. אך אבא אמר לי על אתר כי כסף בעלום שם אינו לוקח! ויהי אך יצאתי מן החדר והנה מגיע יהודי אחר שכמוכן לא ידע מאומה מהספור, ומסר לאבא סך 7,000 לירות. אמר לי אבא: "אתה רואה? אם מן השמים הכסף צריך להגיע - הוא מגיע!".

"השלף על ה' יהבך..."

ספר איש נאמן על סבו שהיה רב בליטא, ובשנת תרצ"ה חיבובו להתיצב לצבא ובשום אופן לא הצליח להשיג שחרור, על כן החליט לברח לארץ ישראל, ואולם לא היה ברשותו כסף מספיק, אלא רק כדי להגיע עד מצרים. לא ידע מה לעשות, אבל גמר אמר בלבו: "השלף על ה' יהבך והוא יכללך" - ויצא לדרכו.

תחנתו הראשונה היתה באחת מערי גרמניה, כאשר משם התכוון להמשיך ברכבת אל אחד הנמלים לעלות לאנגיה. הוא נגש לקנות כרטיס לרכבת, נתן לקפאי שטר של עשרה מרק, אך הקפאי החזיר לו ערך פאלו נתן מאה מרק. הוא חזר והסביר לקפאי מה ארע אך הפקיד התעקש לגרשו ממנו בתרפות וגדופים...

האיש לא הבין מדוע מסרב הקפאי בכל תקף לקבל כסף בתורה, עד שאדם מהמקום התנדב להסביר לו, כי בגרמניה, אם מישהו עושה טעות כזו מפטרים אותו... ואזי פדאי לו להוציא כסף מכיסו ובלבד שלא להודות בטעות...

עכשו - סיים האיש את ספורו - היה לי מספיק כסף להגיע לארץ ישראל...

לומדי תורה - זכאים להנהגה מיחדת

ובשיחתנו לפרשת בשלח (אשיחה בחקדי' שמות עמ' קכג) הזכרנו את המבאר בכתבי רבותינו, כי לומדי התורה - זוכים להנהגה מיחדת מאת ה', יתר על כל אדם. אשר הבורא

התורה. נמצא שמדת הבטחון מהנה הכנה לקבלת על תורה.

על יצוען עבור עולם עומד וקיים לעד ולנצח נצחים, וזכות בכך לחיי עולם הבא.

ובתחלת הפרשה נאמר (ויקרא כה, א-ג):
 "וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר... כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה".
 וידועה השאלה המובאת ברש"י:
 "מה ענין שמטה אצל הר סיני?" ומבארים חכמי הלב, כי אכן קיים קשר הדוק בין שמטה להר סיני, הלא כל ענין שמטה הוא לחנוף את האדם במדת הבטחון, שאין לו לבטח בכחו ובעצם ידו, אלא רק לשא עיניו לשמים, ולהבין שפרנסתו מידו יתברך גם אם יטש את שדהו הפקר. וכאמור מדת הבטחון היא תנאי הכרחי ללומד התורה, המשליך מעליו על חשבונות רבים, ותולה כל יתבו בבוא שידאג לכל צרכיו. ממילא דוקא בהר סיני - מקום קבלת התורה, חשוב וראוי ללמד ולשגן את פרשת השמטה.

וכתב בעל האורים ותמים רבי יהונתן איבשיץ בטעם מצות השמטה (תמים רס"י ס"ז):
 "ומצוה זו גורמת לישראל שלא ישתקעו יותר מדאי בעסקי משא ומתן, להרבות בסחורה פאניות סוחר, ולבלות בו זמן יום ולילה פהגזים אשר על פני האדמה, ולא כל המרבה בסחורה מחכים... על כן חובה עלינו להחזיק במדת ההסתפקות פראוי ונאות לעובד השלם, מבלי לשים כל חושו וחילו וראשית אוננו בהקבל המדמה, ותחבולות כסף לאסף עשר שלא כמשפט התורה, כי אם להיות מתמימי דרך ההולכים בתורת ה', יבטח באלהי יעקב כי הוא הנותן לחם לכל בשר ובתורתו יגהה יומם ולילה, עשר וכבוד אפיה...".

ה'עלוי' שאינו דואג

כאשר הנה האדמו"ר בעל חדושי הרי"ם אברך צעיר, סבל רבות מפרנסה דחוקה, ועניות רבה שררה בביתו, אף הוא השקיע את כל מעיניו אף ורק בלמוד התורה ובעבודת ה'. פעם שאלה אותו הרבנית: "הנה הכל דואגים לפרנסתם, ומדוע רק אתה אינך דואג?"

ואכן מצות השמטה - למוד היא לכל אדם, שאל יכלה זמיו בעסקי ממון, יטרח ויעמל השכם והערב, אלא יפנה עצמו לעסק התורה, ואזי מבטח לו שפרנסתו בא תבוא מידו יתברך. ואמרו בגמרא (פתיבות סב, א) שהפסוק "שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים" מדבר בבעלי אמניות המדירים שנה מעיניהם לצרכי פרנסה, וממשיכה שם הגמרא: "כן יתן לידידו שנא" - אמר רב יצחק: אלו נשותיהן של תלמידי חכמים שמנודות שנה מעיניהם בעולם הזה ובאות לחיי העולם הבא."

השיב לה בעל חדושי הרי"ם: "מי אמר לך שאינני דואג לפרנסתי? ודאי גם אני דואג, אלא שאביך אמר עלי שאני 'עלוי', ואם כן מצליח אני לדאג ברגע אחד מה שאחרים דואגים בשלושה ימים..." שאלה אותו שוב: "ומה הועלת בדאגתך המהירה?", השיב לה: "בדיוק מה שהועילו אחרים בשלשת ימי דאגתם..."

דהינו שהגמרא עורכת השוואה זה לעמת זה, מצד אחד - בעלי אמניות מנדדים שנה מעיניהם להשיג פת לחמם, ולעממם, בביתם של תלמידי חכמים אין דואגים דאגת הפרנסה, הלא ה' יתברך זן ומפרנס לומדי תורה, אלא ששם גם כן נשות תלמידי חכמים מנודות שנה מעיניהן, אולם בשונה מהעמל לפרנסתו, שאינו עולה על יצועו עבור עולם חולף, נשות תלמידי חכמים המחכות לבעליהן - אינן עולות

ככל שהוצאות רבות - יש למעט בהשתדלות

כ"ק אדמו"ר רבי יחזקאל משינאוה וצ"ל (בעל הדברי יחזקאל) שדך את אחת מבנותיו, וכמוכן היו צריכים כסף רב להוצאות הנשואין.

של צרכי נשואי בתי, הבנתי שאין לי כל סכוי להשיגם בדרך הטבע, וממילא פטור אני מכל השתדלות ועל ה' אשליך יהבי, ומעתה נותר לי יותר זמן פנוי לעסק בלמוד התורה הקדושה".

הנח את החדר השלישי לעולם הבא!

פעם הבחין הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל באברך פלוני שמאחר לבוא בכל בקר אל סדרי הישיבה. נסה לברר אצלו את הסבה. סח לו האברך כי לאחרונה רכש דירה גדולה בת שלשה חדרים ושקע בחובות, ובכל בקר עליו להתרוצץ בין אנשים להשיג הלואות גמחי"ם, ללוות כספים מזה ולפרע לזה, כדי לגלגל את החובות.

נענה הרב צדקה ואמר לו: "אם לקולי תשמע, עזב את החובות ואת ההלואות, מכר את הדירה בת שלשת חדרים, חזר לדירה קטנה בת שני חדרים, ואת החדר השלישי תניח לעולם הבא. וכי לא יהיה טוב יותר באפן זה, מאשר להתבטל מלעסק בתורה בגלל חדר שלישי בעולם הזה?!"

ל"ג בעומר - כיום הכפורים

לסיום הדברים, נעסק מעט בענין יומא דהולא של ז'ה האיש מרעיש ארץ מרגיז ממלכות, הלא הוא אדונינו בר יוחאי זכותו גן עלינו. וכבר הארכנו ב'שיחות חזוק' במעלת היום הגדול והקדוש הזה, אשר בו מתנוצצת הארת תורת הנסתר וספר הזהר, המטהרת ומזככת את הנפש.

באשר הגיע יהודי מארץ ישראל להיכלו של הרבי הקדוש מרוזין זיע"א, שאלו האדמו"ר "מה רואים במירון בל"ג בעומר", השיב האיש: "ל"ג בעומר הוא יום כפור מבפנים ושמחת תורה מבחוץ", הגיב על כך האדמו"ר: "אם בן רואים טוב...".

התאוננה הרבנית בפני בעלה כי הנה מועד התנה הולך וקרב ועדין אין לה מאומה, אמר לה הרבי כי אין לו מעות ואין בידו לעזר.

יום אחד הגיע אחיו של רבי יחזקאל, הרב הגאון רבי דוד מקשאנוב זצ"ל לבקרו, בקשה ממנו הרבנית שיפציר בבעלה להשיג ממון לצרכי הנשואין, והוסיפה לספר כי מאז שבאה בתם בקשר השדוכין, עוד הוסיף בעלה יותר ויותר בלמוד התורה, עד שאין לו רגע פנוי לדאג לצרכי התנה הקרבה ובאה.

השמיע רבי דוד את כל תלונות הרבנית בפני אחיו רבי יחזקאל. השיב לו האדמו"ר משינאנה: "ומה אוכל לעשות? אני בוטח בה' תברך שבנדאי ישלח לנו את עזרתו מקדש". אמר לו אחיו: "והרי יש חובת השתדלות כלשהי, ואלו אתה עוד הוספת שעורי תורה, ואפלו ההשתדלות שהרגלת לעשות בעבר, אינך עושה!".

השיב לו רבי יחזקאל: "דע לך שטעות גדולה רוחת בעולם, אנשים חושבים כי ביחס להוצאות מעטות אזי די להם בהשתדלות מועטה ושמים יותר בה' מבטחם, ואולם כשיש להם צורך בהוצאות גדולות - עליהם להכפיל את השתדלותם עשרת מונים ומאבדים את בטחונם בה'.

אבל לאמתו של דבר, הגישה צריכה להיות הפוכה מזו. אם הדאגה היא על ענין קטן, שאפשר להעזר על פי הטבע, אזי מתר להשתדל בעצמו כמו שנאמר "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". אבל אם עומד האדם לפני ענין גדול שהוצאותיו מרבות, ואי אפשר להיות נעזר לגביו בדרך הטבע, או אז אין ראוי אלא להשליך לגמרי על ה' יהבו ולבטח רק בו תברך שהוא יעשה לו הכל. כמו שנאמר "בטח עליו והוא יעשה", שהרי ממילא אין ביד האדם לעשות מאומה".

"על בן" - הפטיר האדמו"ר משינאנה - "ככל שיותר נתברר לי מהרבנית גדל ההוצאות

ההגדרה הנ"ל מעלה בזכרון את דברי המקבלים שהשוו את יום פורים ליום פורים, [ע"פ תקוני זהר (תקין כא) פורים אתקריאת על שם יום הכפורים], דהינו שמבחינה חיצונית - ל"ג בעמר ויום הפורים, הנם ימים של שמחה ונהרה, עליצות וטוב לבב. אולם מן הבחינה הפנימית - הרי הם ימים קדושים ונעלים, שנתן לפעל בהם פעלות רוחניות כבירות.

לדתו הפלאית של רשב"י

לדתו הפלאית של רבי שמעון בר יוחאי, מתארת בספר 'נחלת אבות' (ח"ג) להגאון רבי יוסף משאש זצ"ל, על פי מה שמקצא מובא בספרים קדמונים:

אביו של רבי שמעון - יוחאי, מגדולי הדור היה, נצר לשבט יהודה, עשיר ונכבד וקרוב למלכות, חבה יתרה נודעת לו בבית הקיסר אדרינוס שחיק עצמותיו. אשתו של יוחאי - שרה, מזרע ורעו של הלל הזקן עליו השלום. ותהי שרה עקרה אין לה ולד, לא זכה יוחאי להפקד ממנה בזרע של קימא. עלה בדעתו של יוחאי הצדיק לגרשה או לשא אשה אחרת עליה, ויצו לשדכן אחד שיחפש עבורו אשה צנועה הגונה בת טובים. לאחר זמן, נודע הדבר לשרה שהנה בעלה חפץ לגרשה, ולא אמרה לו דבר, רק שהיתה מרבה לתת צדקה ולצום, ומתפללת יום יום לבדה, ותבך בכי גדול לפני ה' שיתן לה הריון, ובכך יציל אותה מגרושין, וגם לא תכנס צרה לביתה.

ויהי כליל ראש השנה וירא יוחאי בחלמו, והנה הוא עומד ביער גדול מלא אילנות לאלפים ולרבבות, מהם רעננים שנותנים פרות ומהם יבשים, והוא יוחאי נשען על אילן יבש, וישא עיניו וירא והנה איש מדה, מראהו נורא מאד, ועל שכמו נאד אחד מלא מים. ויעבר בכל היער וישקה כמה מהאילנות היבשים, וכמה אילנות עבר עליהם והניחם כמו שהם יבשים ולא השקה אותם. הגיע עד האילן אשר נשען עליו יוחאי, ויציא מחיקו צלוחית אחת

קטנה מלאה מים חיים טהורים, וישקה את האילן אשר נשען עליו יוחאי ויברכהו. אז ראה יוחאי כי שרתה ברכה באותם מעט מים, וגאו מאד ויכסו את כל סביבות האילן שנשען עליו, ותכף נשא האילן פרי, תפוחים גדולים ויקרים וסביבם עלים רעננים, ויגדל האילן עד מאד בסעיפים ופירות ועלים ופרות נותנים ריח למרחוק ונאים למראה, וישמח יוחאי מאד על המראה אשר ראה בחלמו, ויקץ משנתו מתוך שמחה.

ויספר את החלום לאשתו, ויאמר לה: "חלום חלמתי ופתרונו לדעתי פשוט הוא, היער הוא העולם, והאילנות הן הנשים, מהן נותנות פרות ומהן עקרות כאילנות יבשים, ובראש השנה נפקדות - יש מהן להוליד ויש מהן נשארות עקרות, ואף בתי היא האילן שהייתי נשען עליו, והשקו אותי ממעין הברכה להוליד בנים צדיקים וחסידים. ואמנם דבר אחד נשאר לי להבין בפתרון חלומי, מדוע כל האילנות השקה אותם מהנאד, והאילן שהייתי נשען עליו השקהו מהצלוחית אשר בחיקו?", ותאמר לו אשתו: "תמיהתך תמיהה, ובכן הרשני לילך אצל הקדוש רבי עקיבא לספר לו את החלום, והוא יגיד לנו את פתרונו." ויאמר לה: "טוב הדבר ששנינו יחדו נלך אליו ונספר לו את החלום, והוא ברוח הקדש אשר האציל אותו האלקים יגיד לנו את פתרונו" ותאמר לו: "טוב הדבר".

ויהי במוצאי ראש השנה, הלכו שניהם יחדו אצל התנא הקדוש רבי עקיבא, ויספר לו יוחאי את חלמו, ויפתר לו כאשר פתר יוחאי. ואמנם הודיעו סבת השקאת אותו אילן רק מהצלוחית, ויאמר לו: "דע יוחאי, כי חלומך הוא משל על הנשים היולדות והעקרות, אשתך שרה היא מהעקרות שאי אפשר לה להוליד בשום אופן, ורק על ידי תפלותיה ורב דמעוטיה אשר שפכה לפני ה' - הם שזכו אותה שנהפכה מעקרה ליולדת. והצלוחית שראית, היא הצלוחית של דמעוטיה שנאספו, ומהן השקה ורווה להוליד

לך בנים, ולכן לא השקו מאותה צלוחית שום אילן אחר רק אותו אילן שנשענת עליו הרומז על אשתך".

ויאמר רבי עקיבא אל שרה: "הנך בזאת השנה הרה וילדת בן שיאיר לישראל בחכמתו ובמעשיו", וישמחו יוחאי ושרה אשתו מאד מדברי רבי עקיבא וילכו לביתם לשלום. וידע יוחאי את אשתו ותהר ותלד בן ביום חג השבועות שבו נתנה תורה לישראל, והביית נתמלא אורה מההוד וההדר שהיה חופף עליו, וידעו כל רואיו כי ברכה בו ויאיר לישראל אור גדול, וישמחו הוריו בו מאד ויהללו את ה', ויחלקו צדקות, ויעשו סעודה ומשתה גדול ביום מילתו. ויקרא את שמו 'שמעון' - כי שמע ה' לקול תפלות אמו ולקול בכיותיה.

ההטמנות במערה - המנתת כל כחות הגשמיות

רבי שמעון בר יוחאי, עלה ונתעלה במעלות התורה בסוד שיח שרפי קדש, התנאים הקדושים רבי עקיבא וחבריו. ובשלב מסוים מתו - הצרף להטמן במערה שלש עשרה שנה מאימת המלכות, שנים אלו בהן שקע את כל ישותו בלמוד התורה - זכה להשיג השגות עצומות בתורה ובחז"ק, ומקור הדברים טהור בנמרא מסכת שבת דף ל"ג (וסמנך: ל"ג בעמר), וכך מספר שם:

רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון היו מהלכים בדרך יחדו, ונטפל עמהם יהודה בן גרים. פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשי אמה זו של הרומיים: תקנו שוקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק. נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר: כל מה שתקנו - לא תקנו אלא לצרף עצמן, תקנו שוקין - להושיב בהן זונות, מרחצאות - לעדן בהן עצמן, גשרים - לטל מהן מקס. הלך יהודה בן גרים וספר דבריהם, ונשמעו למלכות. אמרו: יהודה שעלה - יתעלה, יוסי ששתק - יגלה לצפורי, שמעון שגנה - יהרג.

הלכו רשב"י ובנו רבי אלעזר, ונטמנו בבית המדרש. כל יום היו מביאות להם נשותיהם מעט מזון להחיות את נפשם. וכשהתחזקה הגזרה, אמר רבי שמעון לבנו: נשים דעתן קלה עליהן, אולי יענו אותן ותגלינה את מחבואנו. הלכו והתחבאו במערה. נעשה נס ונברא לצרף מאכלם עץ חרוב ומעין מים, והיו יושבים עד צוארם בחול. כל היום היו עוסקים בתורה, ובעת התפלה לבשו בגדיהם והתפללו, ולאחר מכן פשטו את הבגדים על מנת שלא יבלו.

שתיים עשרה שנה ישבו במערה. בתם תקופה זו, בא אליהו הנביא, עמד על פתח המערה, אמר: מי יודיע לבר יוחאי שמת הקיסר ובטלו גזרותיו? שמעו זאת רשב"י ובנו, ויצאו מן המערה. ביצאם ראו אנשים חורשים וזורעים, אמרו: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנתנו עיניהן - מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להתריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם! חזרו למערה לעוד שנים עשר חדש. אמרו: 'משפט רשעים בגיהנם - שנים עשר חדש'. יצתה בת קול ואמרה: צאו ממערתכם! כשיצאו, כל מקום שהיה נזק מנתינת עיני רבי אלעזר - היה מרפאו רבי שמעון. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה.

היה זה ערב שבת בין השמשות, ותוף פדי הלוכם ראו זקן אחד שאחזו בידיו שתי חבילות הדסים, ואץ לדרך בזריזות. אמרו לו: אלו למה לך? - אמר להם: לכבוד שבת. - ומפני מה אחזו אתה שתיים? - אחד כנגד "זכור", ואחד כנגד "שמור". - אמר רשב"י לבנו: ראה כמה חביבין מצוות על ישראל! ונתישבה דעתו של רבי אלעזר.

שמע רבי פנחס בן יאיר חתנו של רשב"י, שחמיו ובנו יצאו מן המערה, יצא לקראתם. נכנסו לבית המרחץ על מנת לסוף ולהחליק את גופם בשמן, ראה רבי פנחס שכל גופו של רשב"י מלא פצעים וסדקים מחמת החול שהיה שקוע בו כל י"ג שנה, והיה בוכה מן

המראה, זלגו דמעות מעיניו וצרכו את פצעי גופו של חמיו. אמר לו: אוי לי שראיתיך בכך! - אמר לו: אשריך שראיתני בכך, שאלמלא לא ראיתני בכך - לא מצאת בי כף. בתחלה, כאשר היה מקשה רבי שמעון בן יוחאי קשיא - היה מתרץ לו רבי פנחס בן יאיר שנים עשר תרוצים, לסוף - כאשר היה מקשה רבי פנחס בן יאיר קשיא - היה מתרץ לו רבי שמעון בן יוחאי עשרים וארבעה תרוצים.

בגמרא הנ"ל, נמצא המפתח להבין, מפני מה זכה רשב"י לעלות לפסגות רמות כל כף, בגלוי סודות ספר הזהר ותורת הנסתר, ובהיותו אכן שואבת ביום הלולתו לכל המוני בית ישראל, הבאים לקבל אל קרבם מלא חפניים קדשה ושפע רוחני. הלא בן דורו של רבי עקיבא היה, שאמרו בו חז"ל (במדב"ר פרשה יט): "דכריים שלא נגלו למשה - נגלו לרבי עקיבא". ובספר זקוט ראובני (וזאת הברכה אות קעג): "ולא קם נביא כמשה נביא לא קם אבל חכם קם, ומנו רבי עקיבא דנביא באתגליא וחכם באתפסיא. ואף על פי כן לא מצאנו שזכה לכאורה, לכל מה שזכה לו רבי שמעון בר יוחאי."

אלא הענין הוא, שרבי שמעון זכך את גופו במערה, עד שהפכו לאין ולאפס. כל גופו היה מלא חטטים ופצעים, וכבר לא היתה גשמיותו מסוף מבדיל בין נשמתו לאלוקיו. לעמת שאר התנאים שלא נזכר גופם על ידי יסורים באפן מבהיל שכזה.

ודבר זה חשוב להפנים וללמד, החלק הגופני של האדם מהוה חציצה בין האור האלקי לנשמה, כאשר אדם מפתח ומרחיב את גשמיותו, הרי הוא מגביר את החציצה עד כדי שהוא נאטם לחלוטין, וקרני הוד שפעת הקדשה אינם מאירים את פנימיותו כלל. לעמת זאת מי שאינו מתחשב בגשמיות - יכול לזכות למעלות רמות בתחום הקדשה ויראת ה'.

וכבר הזכרנו בדרשה לפסח (עמ' קט) את דברי הרב חיד"א המלמדנו כי עקר גדול

בעבודת האדם שלא להתענג באכילה ושתייה, ואמרו רבותינו (הוכא בתוס' פתובות קד, א): 'עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו', הואיל והמעדנים הן הם מסטרא אחרא, כמו שכתב בזהר הקדוש וכו'. והזכיר את הכתוב בספר 'מגיד מישרים' דמין ז"ל ש'תה מים יותר מהרגלו, ואמר לו המגיד שהרבה היצר הרע.

ומסים הרב חיד"א: "אוי לאזנים שפך שומענות! אם על שתות מים יותר מהרגלו הרבה היצר הרע, מה יעשה הממלא גרונו יין ומעדני מלך...".

גלגול אחיה השילני

עוד גלו לנו רבותינו ז"ל, כי בצער המערה שנצטער רשב"י הקדוש, טמון סוד עמק ששרשו בתורת הגלגולים. סוד זה מגלה הרב חיד"א ב'פתח עינים' משם ה'פלי יקר': מספר בגמרא (סנהדרין קא, א) כיצד גנב ירבעם בן נבט את לבם של צדיקי הדור, כאשר הקים את עגלי הזהב בבית אל ובדן, מה עשה? הושיב רשע ליד צדיק, ושאל אותם אם יעשו כל מה שיצוה להם, ואפלו יאמר להם לעבד עבודה זרה, הרשעים הטעו את הצדיקים שאין פונתו של ירבעם שיעבדו עבודה זרה אלא רק מנסה אותם לראות האם הם באמת מקבלים על עצמם לעשות כל מה שיאמר להם, וטעו הצדיקים אחרי הרשעים, וחתמו כלם שישמעו לכל מה שיאמר ירבעם ואפלו יצוה להם לעבד עבודה זרה, וגם אחיה השילני צדיק הדור טעה בזה, שסבר שפונת ירבעם רק לנסותם כנ"ל וחתם, ויהי הדבר לפוקה ולמכשול לכל ישראל.

ומכיון שיצא מכשול תחת ידו של אחיה השילני, וגרם לפגם עבודה זרה, שהוא פגם בבחינת ה' אחד', נתגלגל ניצוץ נשמתו ברבי שמעון בר יוחאי הקדוש - יוחאי אותיות אחיה, אשר נגזר עליו להטמן במערה י"ג שנים, כמנין אחד. וזהו שספר רבי שמעון בר יוחאי

ה' יזכנו לאחזו מדתו של רשב"י, ולהמית עצמנו באהלה של תורה, וזאת מתוך בטחון אמתי ברבנו של עולם שימלא כל צרכנו, ויספק לנו פרנסתנו. ויהי רצון שיתקומו בנו דבריו האיתנים של רבי שמעון בר יוחאי, המכונים לכל מי שנדבה רוחו להסיר מעל עצמו על חשבונות רבים ולשקע בלמוד התורה (ברכות לה, ב): "אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזרע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר: 'ועמדו זרים ורעו צאנכם', אמן ואמן.

לחכמים המאספים אצלו לאדרא לפני מותו, שעשה עלית נשמה כדי לברר את מקומו והמתיבתא המוכנת לו בגן עדן, ואמר: "לא אתישר בליבאי דוכתאי בר עם אחיה השילוני" (לא נתישב על לבי שום מקום, לבד מקומו של אחיה השילוני), הואיל והוא משרש נשמתו. וכן בפיוט המפרסם ו'אמרתם כה לחי' - "מקום בחר בשמיא, עם הנביא אחיה". ומוכן שפתח רשב"י את האדרא הקדושה, שבה מצויים הסודות הכמוסים ביותר בספר הזהר, בפסוק: "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה", כי כל ביאתו לעולם היתה על מנת לתקן פגם חתימתו של אחיה השילוני, שגרמה לחטא עבודה זרה.

